

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

عضویت در خبرنامه

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

PROPOSAL

پروپوزال

مركز آموزش پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

کارگاه آنلاین پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

مركز آموزش روش تحقیق و مقاله نویسی علوم انسانی

کارگاه آنلاین روش تحقیق و مقاله نویسی علوم انسانی

ISI Scopus

مركز آموزش آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترکیه های جستجو

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترکیه های جستجو

دریچه‌های متفاوت در تغییر برنامه درسی زبان انگلیسی با تأکید بر میزان خویشی آن با زبان

فارسی

شهرزاد چهارده چریک^۱؛ سهیلا فردافشار^۲ و صمد ایزدی^۳

کلید واژه‌ها: تغییر، زبان انگلیسی، زبان فارسی

مقدمه

ریشه‌یابی‌های تاریخی دو زبان فارسی و انگلیسی و شناسایی تشابهات اتمولوژی لغات فارسی و انگلیسی و همچنین پیگیری تغییرات سیستم واژگان زبان‌ها با ارائه‌ی نمونه و مثال از دو زبان فارسی و انگلیسی از اهداف اصلی این مطالعه است. فرض اصلی محقق بر این است که دو زبان فارسی و انگلیسی از جمله زبان‌هایی هستند که در معرض تأثیرات جانبی از سوی زبان‌های دیگر قرار داشته و همچنین، متقابلاً بر آن زبان‌ها تأثیر گذاشته‌اند. فلذا بررسی و تعیین ارتباطات تاریخی میان لغات انگلیسی و فارسی و ردیابی مسیر آن‌ها از زبان هند و اروپایی نخستین به زبان‌های نوین گامی است در آموزش معنی‌دار زبان‌های خارجی. به عبارت دیگر برابرنمایی واژه‌های فارسی و دیگر زبان‌های ایرانی با زبان‌های اروپایی (مثلاً یونانی و لاتین و آلمانی و انگلیسی و فرانسه) گامی است که در نشان دادن خویشاوندی واژه‌های ایرانی با واژه‌های دیگر زبان‌های هند و اروپایی و ردیابی همه‌ی آن‌ها تا سرچشمه هند و اروپایی کمک می‌کند و از این طریق تصویر کاملی از زبان فارسی و تطور آن به دست می‌دهد.

در چند دهه‌ی اخیر رابطه‌ی زبان‌های اروپایی با یکدیگر به طور کامل مورد بررسی قرار گرفته است و کسانی که با یکی از زبان‌های اروپایی (به ویژه آلمانی، انگلیسی یا فرانسه)، آشنایی داشته باشند، می‌توانند از یکی از آثار متعدد در این زمینه استفاده کنند. دشواری عمده در این مورد عبارت است از تغییر معنی واژه‌ها در زبان‌های مختلف. مثلاً دو واژه‌ی (بز) فارسی و (buck) انگلیسی هم ریشه‌اند، ولی معانی آن‌ها یکسان نیست. واژه (دیو) فارسی با واژه‌ی (dieu) در فرانسه هم ریشه است ولی در فرانسه این واژه یعنی (خداوند)؛ در صورتی که در فارسی این معنی را ندارد. دشواری دیگر این است که برخی شباهت‌ها اتفاقی هستند و دشواری دیگر این است که شباهت برخی واژه‌های دو زبان ممکن است به خاطر این باشد که یکی از آن‌ها این واژه را از زبان دیگر قرض کرده است. با وجود همه‌ی این دشواری‌ها کوشیده شده است در حد امکان همه‌ی واژه‌های هم ریشه‌ی فارسی و انگلیسی را در این تحقیق گردآوری شود.

ریشه‌شناسی از دوره‌ی ساسانیان مورد توجه ایرانیان بود. ابن ندیم کتاب‌شناس بزرگ دنیای اسلام در الفهرست اشاره به کتاب‌هایی دارد که به (زبان پهلوی) هستند؛ و درباره‌ی انواع لغت‌ها و انواع زبان‌ها در ایران باستان می‌باشند. همین اشاره‌ی ابن ندیم بیانگر آن است که در ایران باستان توجه زیادی به ریشه‌شناسی لغت‌ها شده است. بعد از اسلام اهمیت ترجمه از زبان پهلوی به زبان عربی فزونی گرفت (جهانبخش، ۱۳۸۶: ۳۶-۱). بعد از جمع‌آوری قرآن در دوره‌ی حضرت علی (ع) و عثمان و پس از آنکه دو مکتب حدیث و تفسیر در مدینه و مکه و بعدها در بغداد به وجود آمد، علمای حدیث شناس و قرآن شناس و به خصوص قاریان قرآن، درباره‌ی زبان قرآن و لغات قرآن که در میان برخی از قبایل عرب به اشکال گوناگون تلفظ می‌شد و معنی می‌داد، آرام‌آرام به این تفاوت‌ها توجه بیشتری کردند. در قرن سوم هجری، امام

۱ نویسنده مسؤؤل، فوق لیسانس زبان شناسی باستانی (ch.shahrzad@gmail.com)

۲ فوق لیسانس فلسفه تعلیم و تربیت (S_fardahshar@yahoo.com)

۳ عضو هیات علمی دانشگاه مازندران (s.izadi@umz.ac.ir)

ابوحنیفه در خراسان، فتوای بسیار مهمی مبنی بر اجازه ترجمه قرآن به فارسی توسط ایرانیان مسلمان صادر نمود. با این فتوا ایرانیان و مترجمان ایرانی بر آن شدند تا معادل‌های مناسبی برای لغت‌های عربی پیدا کنند؛ لذا روی به سوی ریشه‌شناسی و زبان‌شناسی زبان فارسی آوردند.

به وجود آمدن نهضت ترجمه در دوره‌ی مأمون (در قرن چهارم) و به دنبال آن آزادی فکری مسلمانان در پرداختن به بحث‌های دینی با علمای مختلف از ادیان مختلف، منجر به رشد بحث‌های ریشه‌شناسی و زبان‌شناسی و بوجود آمدن مترجمان بزرگی در مکتب فیلسوف عالی‌قدر، یحیا بن عدی، گردید.

توجه به دستور زبان و ریشه‌شناسی لغت‌ها، با مهاجرت شاعران ایرانی به هندوستان و ایجاد سبکی در شعر فارسی بنام سبک هندی، درهند رشد بسیار زیادی یافت. متأسفانه ایرانیان خود در فرهنگ‌نامه نویسی اهتمام بسیار زیادی نکردند؛ اما هندی‌ها یا ایرانیان ساکن در هند به این مهم توجه بسیار زیادی کردند و نخستین پایه‌های علم لغت‌شناسی یا ریشه‌شناسی را پی ریزی نمودند؛ بعد از دوره‌ی صفویه، تقریباً تا دوران مشروطه، توجه زیادی به علم ریشه‌شناسی و لغت‌شناسی نشده است. اما در دوره‌ی مشروطیت به علت ورود اندیشه‌های غربی از اروپا، با تغییرات بسیار گسترده‌ای در علم زبان‌شناسی و لغت‌شناسی همراه شد. میرزا فتحعلی آخوندزاده از کسانی بود که درباره‌ی تغییر الفبا و ویژگی‌های زبان، دست به تألیف کتاب‌های زیادی زد. آخرین مرد بزرگ مشروطیت، علی‌اکبر دهخدا، بزرگ‌ترین فرهنگ زبان فارسی را به نگارش درآورد؛ افرادی همانند ملک‌الشعراى بهار و ابراهیم پورداوود، دست به مطالعه در زبان‌های باستانی ایران زدند (همان منبع: ۳۰-۲۰).

انجام تحقیقات باستان‌شناسی در شیراز و کشف تخت جمشید، توجه دولت ایران به ایران باستان، تأسیس دانشگاه تهران، تشکیل گروه زبان و ادبیات فارسی به وسیله ملک‌الشعراى بهار، ابراهیم پورداوود، بدیع‌الزمان فروزان فر و تنی چند از استادان بزرگ دیگر، فارغ‌التحصیلی نخستین دانشجویان دکتری ادبیات فارسی (دکتر محمد معین؛ دکتر ذبیح‌الله صفا و دکتر پرویز ناتل خانلری) و متعاقب آن تشکیل هسته اولیه بزرگ‌ترین ریشه‌شناس و زبان‌شناسان زبان فارسی، و تألیف نخستین دستور زبان فارسی به طریق علمی توسط پرویز ناتل خانلری، و تأسیس گروه زبان‌شناسی و زبان‌های باستانی در دانشگاه تهران توسط دکتر محمد مقدم و بعد از آن دکتر خانلری و بعد از تأسیس دانشگاه تهران، ایجاد گروه‌های زبان‌های خارجی، و توجه به دروسی از قبیل ادبیات تطبیقی، تألیف نخستین و بهترین فرهنگ لغت انگلیسی-فارسی توسط سلیمان حمیم، و بعدها توسط امیرحسین آریان‌پور (۱۳۸۴) همچنین تحقیقاتی در زمینه‌ی ریشه‌شناسی لغات فارسی و انگلیسی، از جمله اقدامات عمده در پیشینه موضوع تحقیق است (آریان‌پور کاشانی، ۱۳۸۴ و ابوالقاسمی، ۱۳۸۴).

روش

روش تحقیق تحلیلی است. به این ترتیب که با مطالعه‌ی متون کهن زبان فارسی و توجه به زبان‌شناسی، به ارتباطات تاریخی میان زبان فارسی و انگلیسی پرداخته است. همچنین بر اساس علم منطق و روش‌شناسی، از منطق قیاسی در تطبیق لغات و ایتمولوژی آن‌ها و در بحث معناشناسی از منطق استقرایی (از جزء به کل - از کل به جزء) برای بررسی تطور معنایی لغات در طول تاریخ زبان فارسی و انگلیسی، استفاده شده است. روش گردآوری اطلاعات در این رساله مراجعه به فرهنگ‌های ریشه‌شناختی و طرح فرضیه‌های تشابه لغات می‌باشد که با مراجعه به کتابخانه و بررسی آثار پژوهشگران، اطلاعات مورد نیاز گردآوری گردید.

یافته‌ها

- ۱- با ریشه‌یابی واژگان از لحاظ زمانی تا دوران هند و اروپایی، مشخص گردید که بررسی آن‌ها در هر گروه لغوی هم ریشه، به یک بنیاد فکری دیرین، می‌رسیم.
- ۲- واقعیت‌های تاریخی و اجتماعی در بررسی خویشی زبان فارسی با سایر زبان‌ها در نظر گرفته شده است؛ مثلاً شباهت یک واژه‌ی ژاپنی با یک واژه‌ی پارسی باستان، یا شباهت یک واژه‌ی انگلیسی کهن با یک واژه‌ی تبتی، یا ظاهری و اتفاقی است و یا واژه از یک زبان به زبان دیگر به عاریت گرفته شده است؛ چون زبان‌های پارسی باستان و انگلیسی کهن، هند و اروپایی هستند؛ درحالی‌که زبان‌های ژاپنی و تبتی غیرهند و اروپایی می‌باشند (ابجدیان، ۱۳۸۱).

۳- لازم است در بررسی خویشی هر دو زبان فارسی و انگلیسی، اصول آوایی و قوانین دگرگونی آوایی آن‌ها مدنظر قرار گیرند.

مثلاً چون حرف آغازین c در واژه‌های انگلیسی کهن تبدیل به h شده است می‌توان نتیجه گرفت که واژه‌ی لاتین celare و واژه‌ی انگلیسی کهن helon هم ریشه‌اند.

۴- در هر مدخل، ریشه هند و اروپایی ذکر می‌شود؛ لغتی که به اعتقاد صاحب‌نظران، در زبان هند و اروپایی باستان وجود داشته، و لغت انگلیسی و فارسی مربوطه، نهایتاً از آن به وجود آمده است. البته هیچ متن مکتوبی از زبان هند و اروپایی وجود ندارد و لغات یادشده اصلاً لغات مستقل و مجزایی نبوده‌اند و تنها در ترکیب با پسوندها و سایر شناسه‌ها وجود داشتند. از پایه هند و اروپایی یادشده، شاخه‌هایی منشعب شده‌اند که نشانگر برخی زبان‌ها و گروه‌های زبانی باستانی مانند لاتین و ... هستند. با ردیابی شاخه‌های مذکور می‌بینیم چگونه این لغات هند و اروپایی در زبان‌های مربوط شکل گرفته‌اند؛ تمام لغات انگلیسی و فارسی و لغات سایر زبان‌ها که از نیای هند و اروپایی مشترکی به ارث رسیده‌اند و به "هم‌خانواده" یا "هم‌ریشه" معروف هستند.

برای مثال: پایه هند و اروپایی pod / ped منشأ لغات مختلفی در زبان‌های هند و اروپایی بوده است:

(به زنجیر بستن / impedire / غل و زنجیر، پابند) latin: pedica reek: pedon, peza, pous

Germanic: fetet, fetero

persian: pāi / pyjama

Sanskrit: padas / pie (واحد پول هند)

English: foot (پا - پایین) / pawn (پیاده شطرنجی) / pedestrian (عابر پیاده)

بحث و نتیجه‌گیری

زبان عامل تبادلات اجتماعی به شمار می‌رود. درون یک زبان، عقاید، امیدها، خطاها، تجربیات، شادی‌ها و غم‌های ملت‌ها و نسل‌های گذاشته آشکارا به چشم می‌خورند. مطالعه‌ی زبان از طریق زبان‌شناسی صحیح و واقعی رونق می‌گیرد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که قانون شباهت نسبی و قیاس، نه تنها کل عالم خلقت، بلکه بخش زبان و دستور زبان را نیز فرا گرفته است. نتایج تحقیق می‌تواند برای تحلیل‌گران و زبان‌شناسان تطبیقی، مورد استفاده قرار گیرد، به این ترتیب که آن‌ها ضمن آگاهی از انواع خطاهایی که توسط آموزندگان بعدی زبان در مرحله‌ی آموزش زبان پیش می‌آید، برنامه‌های هدفمندی را برای گذراندن مرحله‌ی پیشرفته‌ی یادگیری / فراگیری زبان توسط زبان‌آموزان، تدارک دهند؛ به این دلیل که حوزه‌ی لغات همزاد غیرواقعی منبع بسیار خوبی از خطا و اشتباه، توسط آموزندگان زبان می‌باشد.

معلمان زبان و برنامه‌ریزان درسی و آموزشی، با استفاده از نتایج این تحقیق درک بهتری از چگونگی فراگیری / یادگیری سیستم لغوی دانش‌آموزان خواهند داشت و قادر خواهند بود از عهده‌ی مشکلات ناشی از فرایند تقابل زبانی در کلاس درس، بر آیند.

منابع

- آریان پور کاشانی، منوچهر (۱۳۸۴). فرهنگ ریشه‌های هند و اروپایی زبان فارسی. اصفهان: جهاد دانشگاهی.
- ابجدیان، امرالله (۱۳۸۱). تاریخ ادبیات انگلیس. تهران: پایه دانش.
- ابوالقاسمی، محسن (۱۳۸۴). شیفت فرزانیگی. تهران: هرمس.
- ابوالقاسمی، محسن (۱۳۸۴). ماده‌های فعل‌های فارسی دری. تهران: هرمس.
- جهانبخش، فرهنگ (۱۳۸۶). مقدمه‌ی دایره‌المعارف بزرگ زرین. تهران: خرمین دانش.

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

عضویت در خبرنامه

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

PROPOSAL
پروپوزال

پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

دکتره تهرانی

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

روش تحقیق و مقاله نویسی علوم انسانی

دکتره تهرانی

کارگاه آنلاین
روش تحقیق و مقاله نویسی علوم انسانی

ISI
Scopus

آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو

دکتره تهرانی

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو